

Следи от късния миоцен: последните хоминиди на Европа

Откриването на редица късномиоценови находища на хоминиди (представителите на семейството на човека) в Малоазийска Турция, Закавказието и Егейска Гърция прави района на Балканите и Мала Азия една от ключовите области за проучването на неогенската еволюция на най-висшите примати. Докато в африканския миоцен, след 9,8 млн.г. няма известни хоминиди до времето на същинските гвунго хоминини (подсемейството, включ-

ващо представителите на линията, водеща към човека), то немалко изкопаеми останки са известни от горепосочения регион: няколко хоминидни форми с възраст $\approx 9 - 8$ млн.г. бяха вече известни преди намирането на находката от България.

Създаването (1999 г.) на Асеновградския палеонтологически музей като филиал на Националния природонаучен музей при БАН, София, съдържащ повече от 35 000 фосила от късномиоценови бозайници, даде сериозен тласък за развитието на палеонтологията на гръбначните животни в България. Природонаучният музей стана център, по инициатива на проф. Николай Спасов, на формирането на международен изследователски екип от палеонтолози и геолози, които преди почти 14 години започнаха интензивни палеонтологични, геоложки и палеогеографски изследвания на късния миоцен. В него особена роля играеха и продължават да играят проф. Цанко Цанков, геолог от ЮСУ в Благоевград, и проф. Дени Жераадс от CNRS, Париж. Една от основните цели на изследванията бе търсенето на изкопаеми останки от късномиоценови хоминиди, които можеха да разширят познанията на учените по отношение на еволюцията на човешкото семейство. Предпоставки за това търсене бяха находките на късномиоценовия хоминид – уранопитека, известен от три на-

Горен предкътник на хоминид от късния миоцен, на около 7 млн. години, открит в местността Азмака край Чирпан

ходища в Северна Гърция, открити между седемдесетте и деветдесетте години на XX в. и намиращи са на 90 – 100 км от известни български находища със сходна възраст.

По време на теренни проспекции на къснонеогенските континентални наслаги в басейна на р. Марица през 2007 г. с г-р Д. Жераадс открихме в частната колекция на П. Понгумитров и А. Димитрова зъб на хоминоид, произхождащ, заедно с редица други късномиоценовски фосили, от кариерата Азмака край Чирпан. Предварителното съобщение за откритието бе направено в месечния бюлетин за новости на БАН (Spassov, Geraads, in: NEWS. Bulgarian Academy of Sciences. No 2 (54): 2-4, Year VI, February, 2008.). Проведените разкопки и проучвания (2008 – 2011), финансирани от БАН и фондациите „Л. Луки“ и „Фисен“, уточниха стратиграфията на находището и видовия състав на фауната и с това – възрастта на находката и палеоекологичната обстановка, при която е живял този ранен представител на човешкото семейство. Данните и заключенията от тези изследвания са представени в публикацията: Spassov N., D. Geraads, L. Hristova, G.N. Markov, G. Merceron, T. Tzankov, K. Stoyanov, M. Böhme, A. Dimitrova. A. 2012. Hominid tooth from Bulgaria: The last pre-human hominid of continental Europe. *Journal of Human Evolution* 62 (2012), 138-145. В нея се описват останките от най-късния представител на човешкото семейство в Европа. Доказва се, че хоминидите са гожили на континента до преди около 7 млн.г., т.е. с почти 2 млн. години по-вече от смятаното до момента. Доколкото еволюционната линия, водеща към човека, се появява в Източна Африка преди 6,5 – 7 млн. г., находката има важно

значение за интерпретацията на данните за появата на човешката линия и разширява представата за територията, приемана за „огнище“ на видообразуването ѝ. Откритието показва, че Европа не трябва да бъде изключвана от областта, смятана за „Люлка на най-ранната предчовешка история“. То поставя и редица нови въпроси като: пътищата и времето за миграция на хоминидите в късния миоцен, обменът на фауна между Предна Азия, Балканите и Африка, природната обстановка и причините за изчезването на хоминидите от Европа. Особено интересен е въпросът, дали хоминидът от Чирпанско е вече двуног или е сходен с днешните африкански човекоподобни маймуни; дали той е резултат от еволюцията „на място“ на известния преди това от Северна Гърция уранопитек, или е свързан с нови миграции от Африка в края на късния миоцен, във връзка с продължаващите засушавания на климата върху обширни територии. Остава загадка причината и времето на изчезването на последните хоминиди на Европа. Разкопките в местността Азмака край Чирпан продължават. Разкрити са останките на маймуни от групата на колобусите, на мастодонти, носорози, жирафи, кухорози, хипариони, саблезъби котки, хиени и редица други бозайници и гръбначни животни. Те представят природната обстановка, в която е живял Чирпанският хоминид. Има всички основания да вярваме, че бъдещите проспекции и разкопки ще доведат до откриването на нови останки от хоминида, които ще отговорят на редица въпроси, свързани с най-ранната „предистория“ на човека.

Проф. Николай Спасов
Национален природонаучен музей – БАН